

In de regio: stroomgebiedbeheerplannen

Samen werken aan waterkwaliteit

Stroomgebiedbeheerplannen geven een overzicht van de toestand, problemen, doelen en maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Binnen de vier internationale stroomgebieden in Nederland (Rijn, Maas, Schelde en Eems) werken de waterbeheerders – provincies, gemeenten, waterschappen en Rijkswaterstaat – samen aan de stroomgebiedbeheerplannen.

Het doel van de stroomgebiedbeheerplannen is het verbeteren van de waterkwaliteit, zowel chemisch als ecologisch. Deze plannen staan niet op zich; er is een nauwe samenhang met de plannen en maatregelen van de afzonderlijke waterbeheerders en met andere plannen en maatregelen.

Naast de stroomgebiedbeheerplannen worden maatregelenprogramma's opgesteld. Hierin is op hoofdlijnen te vinden welke maatregelen in de planperiode van zes jaar worden uitgevoerd. Overheden, respectievelijk waterbeheerders leggen de doelen en maatregelen voor de wateren waarvoor zij verantwoordelijk zijn in hun eigen plannen vast.

Meer details over de afgelopen periode zijn te vinden in het Beheerplan Rijkswateren (BPRW) en – voor de regionale wateren – in de beheerplannen van waterschappen.

Plannen met samenhang

Elke overheid in Nederland heeft te maken met waterkwaliteit. Daarom is er een intensieve afstemming van de stroomgebiedbeheerplannen met de waterplannen van de afzonderlijke overheden, respectievelijk waterbeheerders. De verdeling is:

- Nationaal Waterplan (NWP) en het Beheerplan Rijkswateren (BPRW) van het Rijk; deze gaan bij de introductie van de Omgevingswet op in het Nationaal Water Programma (2022-2027); aandacht wordt onder andere besteed aan drinkwater als gebruiksfunctie van rijkswateren, beschermingszones rondom innamepunten en KRW-doelen en -maatregelen.

- Regionale water- of omgevingsplannen van de provincies: deze bevatten onder andere begrenzing, status en doelen voor regionale oppervlaktewaterlichamen, en doelen voor grondwaterlichamen met bijbehorende maatregelen.

- Waterbeheerplannen van de waterschappen: maatregelen voor regionale oppervlaktewateren.

Daarnaast nemen gemeenten maatregelen, zoals afkoppelen van regenwater, wat in een aantal gevallen met een besluit wordt vastgelegd. Ook kunnen maatschappelijke organisaties, terreinbeheerders en bedrijven een bijdrage leveren.

Doelen uiterlijk in 2027 bereiken

Volgens de Kaderrichtlijn Water uit 2000 moesten de doelen in 2015 gehaald zijn. In 2009 bleek dat voor veel waterlichamen en parameters niet haalbaar, en is het doelbereik zes jaar opgeschoven, naar 2021. In 2015 is dat opnieuw gedaan, nu naar 2027.

In 2009 zijn voor alle Nederlandse waterlichamen doelen vastgesteld, voor de chemische én de ecologische waterkwaliteit. De chemische kwaliteit is bepaald door Europese milieukwaliteits-eisen. De ecologische doelen zijn nationaal maatwerk, gebaseerd op Europese methoden en geharmoniseerd met landen met vergelijkbare watertypen.

De huidige stroomgebiedbeheerplannen zijn op 22 december 2015 in werking getreden en lopen tot eind 2020. In 2021 start de nieuwe planperiode, tot 2027; de voorbereiding hiervan is inmiddels in volle gang.

In de regio

Hoe zien de betrokken bestuurders van waterschappen, gemeenten en provincies de ontwikkeling van de waterkwaliteit in het licht van de KRW: *wat zijn actuele knelpunten, leerpunten uit het verleden en prioriteiten voor de komende zes jaar? En tot slot: wat kan hun organisatie zelf bijdragen?*

Gedeputeerde Carla Brugman-Rustenburg, Provincie Limburg, o.a. portefeuille Water, Natuur.

Knelpunten

‘We zijn al even bezig met waterkwaliteit, waardoor enkele van de knelpunten inmiddels wel helder zijn, zoals de nutriënten en de gewasbeschermingsmiddelen. We weten daar veel over, normen staan vast en mogelijke maatregelen zijn bekend. De uitdaging is om een pakket van maatregelen samen te stellen waarmee de normen worden gehaald én dat uitvoerbaar is, gelet op de kosten en impact van de maatregelen. In de Delta-aanpak Waterkwaliteit hebben we afgesproken dat een dergelijke nieuwe aanpak wordt ontwikkeld. Het Rijk is daarvoor de trekker. Regionale partijen, verenigd in het Regionaal Bestuurlijk Overleg Maas, denken mee.’

‘WATER IS LEVEN’

‘Daarnaast zie je nieuwe bedreigingen de kop opsteken: medicijnresten, microplastics, onbekende chemische stoffen, PFAS. Hier zitten de knelpunten meer in het begin van het traject: wat weten we van deze stoffen en eventuele risico’s, wat zijn mogelijke oplossingsrichtingen, hoe gaan we dat aanpakken? Het is zaak om zowel de bestaande als de nieuwe bedreigingen voor de waterkwaliteit bij alle betrokkenen op de agenda te houden.’

‘HET IS NU ECHT

‘ALLE HENS AAN DEK!’

Leerpunten

‘Eén ding staat als een paal boven water: de KRW heeft ons geleerd dat samenwerking bij het oplossen van deze problematiek essentieel is. Er zijn bij deze materie zeer veel partijen betrokken en het is zaak om bij hen allemaal de urgentie vast te houden. Ik merk dat het besef dat we zuinig moeten zijn op ons water, bij iedereen met wie wij aan tafel zitten, leeft. Er wordt constructief samengewerkt, in de wetenschap dat schoon water essentieel is voor het leven op deze aarde.’

Prioriteiten

‘Het is nog een flinke opgave om de doelen voor 2027 te halen, dus het is de komende jaren ‘alle hens aan dek!’. De nutriëntenaanpak zal nu echt op stoom moeten komen. Er is een trendbreuk nodig als het gaat om vraagstukken zoals het mestoverschot en het realiseren van een houdbaar agrarisch verdienmodel. Vaak is er ook nog een restopgave vanuit de vorige planperioden, onder andere door moeizame grondverwerving. Ook is het belangrijk dat wij gaan overleggen met onze buurlanden over maatregelen om daar af- en uitspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen tegen te gaan. Want veel daarvan komt uiteindelijk bij ons terecht!’

Bijdrage

‘Wij zijn nu bezig met het opstellen van een waterplan, zoals alle provincies. We streven naar robuuste regionale watersystemen met een goede waterkwaliteit. Om dit te halen, zijn inzet en maatregelen van alle betrokken partijen nodig – Rijk en regionale overheden, landbouw, industrie, waterleidingbedrijven en belangenorganisaties. De gezamenlijke inspanning van deze partijen bepaalt ook of we de doelen van de Kaderrichtlijn Water kunnen halen. Het moment om het maatregelenpakket te bepalen is nu; eind 2020 moeten de plannen in ontwerp gereed zijn. Die plannen moeten een gedegen maatregelenpakket bevatten, dat voldoet aan de Kaderrichtlijn Water. We willen voorkomen dat we achteraf op de vingers worden getikt en in een tweede stikstofcrisis belanden. We staan dus met z’n allen echt voor een flinke opgave.’

Hoogheemraad Agnes van Zoelen, Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, portefeuille Watersystemen & Duurzaamheid & Innovatie.

Knelpunten

‘Wij zien in ons gebied op het gebied van waterkwaliteit een aantal hardnekkige knelpunten: nutriënten zoals fosfaat, nitraat en bestrijdingsmiddelen. Deze stoffen worden door boeren en tuinders op het land of in kassen gebruikt en spoelen (via de bodem) uit naar het oppervlakte- en grondwater. Een heel ander punt zijn de exoten zoals de Amerikaanse rivierkreeft, die voor kaalslag zorgt onder inheemse planten en dieren, én onze dijken ondermijnt.’

‘DE KRW IS NIET VRIJBLIJVEND’

Leerpunten

‘Het grote leerpunt van de afgelopen planperioden is dat brede samenwerking essentieel is. Bij de eerste ronde van de stroomgebiedbeheerplannen beschikten we nog niet over alle benodigde kennis van het watersysteem. In samenwerking met onder andere kennisinstituten zoals Stowa hebben we nu meer inzicht in sleutelfactoren en prioriteiten. En voor de uitvoering moet je weer nauw samenwerken met gemeenten, bedrijven en boeren.’

‘DE NATUUR HEEFT HAAR EIGEN RITME’

Prioriteiten

‘De komende planperiode zullen we samenwerking verder intensiveren om gezamenlijk de nieuw verworven inzichten toe te passen en te concretiseren. Het is nu zaak voor elk water passende doelen te formuleren. Door de ecologische en chemische KRW-doelen te koppelen aan andere doelen, bijvoorbeeld op het gebied van klimaatadaptatie of ruimtelijke ordening, kunnen kansen gepakt worden. Met een integrale aanpak sla je meerdere vliegen in één klap. Zo loopt er in de Krimpenerwaard een transitie van voormalig landbouwgebied naar (agrarische) natuur. In zo’n geval kun je met aanvullende maatregelen, zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers en een flexibel waterpeil, ook de waterkwaliteit in het gebied een extra impuls geven.’

Bijdrage

‘Als hoogheemraadschap kunnen wij, naast onze eigen inzet, waterkwaliteit agenderen bij al onze partners. De KRW is niet vrijblijvend; er komen wettelijke verplichtingen uit voort, waar bij niet-nakomen zelfs boetes kunnen worden opgelegd. Dat besef moet er ook zijn. Tegelijkertijd moeten we voor de resultaten van sommige maatregelen ook wat tijd inruimen: de natuur heeft haar eigen ritme. Als je weet dat de uitgangspunten goed zijn en je samen op de goede weg bent, moet je soms een beetje geduld oefenen. Het gaat er uiteindelijk om dat de waterkwaliteit verbetert.’

‘SAMENWERKEN IS ESSENTIEEL’

Gedeputeerde Cees Loggen, Provincie Noord-Holland, o.a. portefeuille Water.

Knelpunten

‘Hoewel we mede door de KRW in Europa een flinke kwaliteitsslag hebben gemaakt, zijn er nog wel enkele knelpunten. Met name op het gebied van de nutriënten moeten we nu echt stappen gaan maken. We hebben in Noord-Holland te maken met een teveel aan voedingsstoffen in het oppervlaktewater uit verschillende bronnen: landbouw, veenaafbraak, riooloverstorten en het effluent van rwzi’s. Ook komen we nog te vaak chemische stoffen in het oppervlaktewater tegen, zoals resten van bestrijdingsmiddelen, medicijnen of onbekende stoffen uit lozingen. Dat moeten we nu voortvarend aanpakken, ook omdat het soms jaren duurt voor er positieve effecten merkbaar zijn.’

Leerpunten

‘Ik denk dat we nieuwe en soms onbekende stoffen in het systeem serieuzer moeten nemen. Het feit dat ze niet in de KRW-doelen worden genoemd, wil niet zeggen dat we maar moeten accepteren dat er chemische stoffen in het water zitten. Schoon water gaat voor mij verder dan de KRW-regels. Water is de bron van alle leven en schoon zoet water is een schaars goed, waar je zuinig op moet zijn.’

‘We hebben de afgelopen jaren gezien dat water steeds meer en intensievere gebruiksfuncties krijgt: voor landbouw, recreatie, transport of natuur, als drinkwater, grondstof of proceswater. Dat betekent dat we de belangen van die functies goed zullen moeten afwegen, met de beperkte beschikbaarheid van schoon zoet water in het achterhoofd.’

‘SCHOON WATER GAAT VERDER DAN DE KRW-REGELS’

Prioriteiten

‘De landbouw, een belangrijke bron van nutriënten en bestrijdingsmiddelen in het water, zal de komende jaren een stuk duurzamer en circulaireder moeten worden. Daarmee bereiken we een aantal doelen, niet alleen die van de KRW.’

‘We meten en weten steeds meer, ook over wat er in het water zit. Met die kennis moet je wel iets doen. Ik vind dat je minimaal je ambities overeind moet houden en waar nodig en mogelijk moet aanscherpen op basis van nieuwe inzichten. Neerwaarts bijstellen van doelen of verder temporiseren vind ik achteruit zwemmen: dat moeten we niet willen.’

Bijdrage

‘Als provincie blijven wij actief met verbeteringsmaatregelen zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers en voorzieningen die de vispasseerbaarheid van kunstwerken vergroten. Ook participeren wij in een aantal maatschappelijke initiatieven om de landbouw in ons gebied te verduurzamen. Samen met LTO en de drie waterschappen in onze provincie hebben wij het Landbouwportaal Noord-Holland, waar boeren terecht kunnen voor ondersteuning bij bovenwettelijke maatregelen op hun erf en hun land.’

‘ZUINIG ZIJN OP ONS ZOETE WATER’

Wethouder Ed Anker, Gemeente Zwolle, o.a. portefeuille Waterbeleid en klimaatadaptatie.

Knelpunten

'Als ik me beperk tot het gebied van mijn gemeente, zijn er verschillende knelpunten te onderscheiden. Die hebben te maken met de oppervlaktewaterkwaliteit in de binnenstedelijke wateren, zoals grachten, kanalen, kreken en beekjes. Het gaat daarbij vooral om nutriënten en bestrijdingsmiddelen. Er opereren in ons gebied zo'n 50 boeren, met wie wij regelmatig overleg hebben over hun invloed op het milieu. Maar wij ondervinden uiteraard ook gevolgen van landbouwactiviteiten in de regio om ons heen. Wij staan een omslag naar een compleet duurzame landbouw voor, ook omdat er vanuit onze stad veel vraag is naar dichtbij geteelde biologische producten.'

'WATER IN DE STAD ALS DRAGER VAN KWALITEIT'

'Van een andere orde, maar minstens zo belangrijk is de kwaliteit van het grondwater: in het parkgebied Het Engelse Werk bij de IJssel ligt een groot waterwingebied van Vitens. Bij de herinrichting van een rangeerterrein van ProRail dat zich hier ook bevindt, hebben we samen met de provincie geëist dat er een extra voorziening voor de bescherming van het grondwater wordt getroffen, in de vorm van een horizontaal grondschermband. Dit moet de bodem vrijwaren van lekkages van stoffen uit de treinen. Een oude bodemverontreiniging met vinylchloride die zich hier ook bevindt, pakken we actief aan, om ervoor te zorgen dat waterwinning ook voor de toekomst mogelijk blijft.'

'WATERKWALITEIT HOGER OP DE AGENDA'

Leerpunten

'Volgens mij is het grote leerpunt dat brede samenwerking en een integrale blik essentieel zijn om zaken op het gebied van waterkwaliteit voor elkaar te krijgen. Wij proberen – vaak samen met de provincie en het waterschap – wateronderwerpen integraal aan te pakken en koppelen zo waterkwantiteits- en kwaliteitsdoelen aan elkaar. Een goed voorbeeld daarvan is de Westerveldse Aa, waar we de kwaliteitsverbetering hand in hand hebben uitgevoerd met de inrichting van het gebied eromheen, zoals een waterberging, wandelroutes en een woningbouwplan.'

Prioriteiten

'Wat we nu echt snel moeten oplossen, is de problematiek van de bestrijdingsmiddelen in de landbouw. Maar er mag wat mij betreft in het algemeen ook nog wel wat meer aandacht komen voor het belang van waterkwaliteit. Het waterbewustzijn moet echt omhoog en daarom moeten we nog beter laten zien wat we doen en waarom.'

Bijdrage

'Onze stad is aan het groeien en de gemeente Zwolle neemt water mee in alle plannen op het gebied van ruimtelijke ordening en stadsontwikkeling. Op die manier maak je water de drager van kwaliteit en werk je aan het verhogen van de awareness van het belang van schoon water voor de inwoners van onze stad. Daarbij spelen voor ons ook de ontwikkelingen als gevolg van de klimaatverandering een rol, zoals grotere bacteriegroei in het oppervlaktewater door lange warme perioden en waterberging en hittestress in het bebouwde gebied.'

Heemraad Mathieu Gremmen, Waterschap Rivierenland, portefeuille Watersystemen.

Knelpunten

‘Nutriënten zoals stikstof- en fosforverbindingen en opkomende stoffen vormen hier een probleem. Op het gebied van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen zijn al de nodige resultaten bereikt, maar er zijn nog stappen te maken. Mijn zorg gaat nu ook uit naar de geneesmiddelenresten en de microplastics. Ook de actuele PFAS-problematiek laat weer zien hoe belangrijk onze aandacht voor de effecten van stoffen op de waterkwaliteit is. Ik vraag me wel af of we in de volgende planperiode de goede ecologische toestand van de watergangen kunnen bereiken, of de doelen wel op alle onderdelen haalbaar zijn. We hebben in onze veengebieden bijvoorbeeld te maken met een achtergrondbelasting van nutriënten. Door de oxidatie van het veen komen veel voedingsstoffen in het oppervlaktewater terecht. Mede door deze belasting voldoet het water niet overal aan de KRW-doelen, waarbij je je moet afvragen of dat wel is aan te pakken.’

‘ZORG OVER GENEESMIDDELEN- RESTEN EN MICROPLASTICS’

Leerpunten

‘In algemene zin heeft de KRW veel positiefs gebracht. De maatschappelijke bewustwording van het belang van waterkwaliteit is duidelijk gegroeid, ook bij partners in de landbouw en de industrie. Een leerpunt is dat niet alle effecten meteen zichtbaar zijn, vaak is er meer tijd nodig voordat de ecologische toestand op orde komt. Eigenlijk leren we voortdurend: bij elke stap die je neemt, kom je nieuwe vragen tegen die moeten worden opgelost. Zo nemen wij bij inrichtings- en beheermaatregelen inmiddels structureel de waterkwaliteit mee in de plannen. Binnen het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) zoeken we samen met LTO, de provincies en individuele boeren naar maatwerkoplossingen. Ook werken we met drinkwatersector en glastuinders aan het verminderen van gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater. Dat heeft in ons gebied geresulteerd in een speciale tuinbouwriolering. Deze voert het afvalwater van glastuinbouwbedrijven rechtstreeks naar onze rwzi, in plaats van het ongezuiverd te lozen op de Afgedamde Maas, waar Dunea water inneemt voor de drinkwaterproductie.’

‘INZETTEN OP CONTINUERING DELTAPLAN AGRARISCH WATERBEHEER’

Prioriteiten

‘In het nieuwe stroomgebiedbeheerplan zetten wij in op continuering van het DAW en de aanpak van emissies. Verder gaan wij onze bestaande inrichtings- en beheersmaatregelen verder verfijnen en gaan we door met monitoring en onderzoek. Zo willen we meer weten over de achtergrondbelasting van nutriënten en over opkomende stoffen in ons gebied.’

Bijdrage

‘We blijven het belang van een goede waterkwaliteit benadrukken bij onze partners. Wij pakken knelpunten in ons werkgebied actief aan, onder andere door het sluiten van kleinere rwzi's die lozen op de gevoelige binnenwateren. Door de afvalwaterstromen te concentreren op grotere zuiveringen met een hoger zuiveringsrendement verlagen we de nutriëntenbelasting. In specifieke gevallen installeren we een extra zuiveringstrap, zodat er minder ongewenste stoffen – met name medicijnresten – in ons effluent zitten.’